

**ОДРЖАНА
РЕДОВНА
СКУПШТИНА
ДРУШТВА
СУДИЈА СРБИЈЕ**

странице 1-4

**ОСНОВЕ СТРАТЕГИЈЕ
РЕФОРМЕ СУДСТВА**

странице 4-6

**тема броја:
СРЕТЕЊСКИ УСТАВ**

странице 7-10

**О УДРУЖЕЊУ
ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА
И ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ
ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ**

странице 10-11

**ОДРЖАНА
РЕДОВНА
СКУПШТИНА
ДРУШТВА
СУДИЈА СРБИЈЕ**

**НИШ Палата правде
22. јануар 2005. године**

Годишња Скупштина Друштва судија Србије, одржана у нишкој Палати правде, по свему успешна, показала је да се Друштво враћа изворној енергији са оснивачке Скупштине одржане априла 1997. године. Уз изванредну организацију домаћина Одељења Друштва судија у Нишу, Скупштина је протекла у демократском тону, са обиљем критике и самокритике, који су резултирали закључцима који су једногласно усвојени.

Седници је присуствовало 147 делегата, председници одељења, чланови Управног одбора и гости: в.д. председник Врховног суда Србије, судија Јанко Лазаревић, председник Удружења судија Македоније Агим Мифтари, судија Врховног суда Македоније, представници Европске агенције за реконструкцију и развој, господин Piter Bach, и госпођа Тсветана Каменова, секретар Адвокатске коморе у Београду Јасмина Павловић, председник Адвокатске коморе Ниша Дејан Ћирић, члан Адвокатске коморе Србије Драги Крстић, заменик декана Правног факултета у Нишу, проф. Гордана Станковић, представник АВА-СЕЕЛI, Блажо Неђић, директор Правосудног центра Душан Протић, секретар Министарства правде Нада Петковић-Ристивојевић, представник ОЕБС-а Крсто Перовић и представници медија.

(наставка на следећој страни) →

ПОЗДРАВНА РЕЧ

У поздравној речи Скупштини су се обратили: судија Јанко Лазаревић, в.д. председника Врховног суда Србије, који је истакао да цело правосуђе мора дати допринос реформи. Влада Републике Србије, посебно комисија за реформу правосуђа донела је Стратегију реформе правосуђа, која ће бити презентована. Апеловао је, да својим повећаним напорима судије утичу на ажурност и ефикасност и да ускладе своје понашање са постављеним нормама и тако поврате углед српског правосуђа од пре двадесетак година, када је то било једно од најчаснијих занимања и на врху лествице најпопуларнијих. Обавестио је присутне да су у Министарству правде започети разговори у вези усклађивања плата судија. Поздравио је скупштину и пожелео пуно успеха у раду.

Нада Петковић-Ристивојевић, секретар Министарства правде поздравила је председницу Скупштине, заменика и све учеснике, као и све присутне. Испред Министарства правде захвалила се на позиву и најавила да ће се одржати округли сто 25. јануара у Београду, где ће Министарство правде имати активно учешће по питању стратегије реформе у правосуђу. Драги Крстић, адвокат из Ниша, поздравио је скупштину испред Адвокатске коморе Србије и пренео поздраве председника Адвокатске коморе Војислава Шешлије који је оправдано одсутан. Агим Мифтари, председник удружења судија Македоније, у име македонских судија, поздравио је све присутне и пожелео успешан рад. Гордана Станковић, заменик декана Правног факултета у Нишу у име декана проф. др Александра Ћирића и свих наставника и сарадника, поздравила је присутне колеге, са жељама да Друштво судија Србије успе у настојању и да се дефинитивно оствари планирана и дуго очекивана реформа судства. Јасмина Павловић, представник адвокатске коморе Београда, у име председника Војислава Недића, поздравила је све присутне и у име 2900 адвоката у Београду и у своје лично име и позвала све да присуствују округлом столу дана 26. фебруара 2005. године, који ће бити организован у част дана адвокатуре, на тему Кодекса професионалне етике адвоката, судија и тужилаца.

Председавајућа скупштине судија Радмила Драгичевић-Дичић, прочитала је писмо господина Предрага Марковића, председника Народне Скупштине Републике Србије, који се захвалио на позиву али због раније планираних обавеза, није могао да присуствује Скупштини, поздравио је скуп и пожелео успешан рад.

ДНЕВНИ РЕД

Након што је изабрано радно председништво у саставу: судија Радмила Драгичевић-Дичић, председник скупштине, судија Данило Николић заменик председника скупштине, и судија Драгана Бољевић, изабрана је и Верификациона комисија у саставу: судија Љубомир Јовановић из Окружног суда у Прокупљу, судија Дејан Терзић, из Окружног суда у Сомбору и судија Иван Митровски из Окружног суда у Панчеву. Записник је водила судија Дијана Јанковић из Општинског суда у Нишу, предложен је и једногласно усвојен следећи дневни ред:

1. Извештај о раду Друштва и извештај Надзорног одбора у 2004. години
2. Усвајање оријентационог плана рада Друштва
3. Измена Статута Друштва
4. Улога Друштва судија у реформи судства и његова стратегија реформе
5. Разно

Према усвојеном дневном реду, отворена је расправа о извештају о раду Друштва у 2004. години који је поднео председник Управног одбора судија Зоран Марковић. У дискусији, Радмила Калчевић судија Окружног суда у Зајечару, истакао је проблем честих, најчешће некомпетентних и паушалних напада на судијску струку, па је предложио да се Друштво преко задужених колета за рад са јавношћу, бори и залаже за углед и реафирмацију угледа и статуса судства. Небојша Поповић, судија Општинског суда у Ваљевоу прочитао је закључке одељења Друштва судија у Ваљевоу, којим је изражено незадовољство радом Управног одбора Друштва. Одељење се увише наврата обраћало Управном одбору, као најмеродавнијем органу Друштва, који би требало да реагује у погледу рушења угледа судства и срозавање угледа судија, јер су Управни одбор и Друштво у целини, једино који углед и интегритет судија могу да заштите, пошто Министарство правде то очигледно не чини. Најновијим актима Министарства правде, нарушен је интегритет судија, и начело независности судија, кр-

шењем Закона о судијама, када је реч о исплати судијских плата. Актима извршне власти који се тичу повећања плата у органима извршне власти, изузети су носиоци правосудних функција /закључак Владе РС од 23.12.2004. г./ Истакао је све проблеме положаја и третирања судства у оквирима поделе власти, однос медија према судству и одсуство реаговања Управног одбора, те је предложио Скупштини да се јасно одреди о свим изнетим питањима.

Представник АВА-СЕЕЛ, Блажо Неђић прочитао је поздравно писмо директора те организације господина Roberta Lochar, који није био у могућности да присуствује Скупштини, а у коме су изражене честитке и даља подршка Друштву судија, у напорима за правну реформу Србије, али су истакнуте и критике, да Друштво судија није довољно у стању да подстакне и одржи правосудну реформу, да је Управни одбор, као тело сувише гломазан, те да је рад и одлучивање тог одбора компликовано, да врло често у великом броју пројеката, учествује мали или исти број чланова, као и да је Друштво у 2004. години било сувише пасивно у борби за правну реформу, игнорисано од стране Владе, па чак и од стране јавности, те очекује да 2005. година буде пресудна за активност и ефикасност Друштва судија.

Вида Петровић-Шкеро, судија Врховног суда Србије, истакла је да од тренутка, када је Управни одбор посао одбор председника судова, Друштво судија губи своју снагу. Петнаест година уназад, судије губе свој углед, статус, своје место и немају равноправност у односу на извршну и законодавну власт. Након 5. октобра, када имамо неку врсту промене, долази до још грубљег кршења судијских права. Судије се разрешавају мимо процедуре, мимо закона и пензионишу унапред. Судство губи још више од своје снаге и онда долазимо до потпуног краја када се судије хапсе. Судија може бити веома храбар, веома квалитетан и веома добар у свом предмету, али неће бити персонално јак, да се супротстави неком другом, јер не жели да буде разрешен, опомињан, кажњаван или стављен као случај у новине. У тој ситуацији имамо Друштво судија, које презентује судство, које треба да се бори за независност, да учествује у реформама и да

буде суносилац тих реформи, са осталим снагама. У таквој ситуацији, ако су председници судова у управном одбору Друштва, у највећем броју, поставља се питање, да ли оно има снагу да носи своју функцију. Београдска секција Друштва судија, дала је предлог за измену Статута, да чланови Управног одбора Друштва не буду више председници судова, па је у том смислу предложила и измену Статута.

У даљој дискусији, овај предлог подржали су Омер Хаџиомеровић, члан Управног одбора, Радмила Драгичевић-Дичић, председник Скупштине, Зоран Крстић, судија Округног суда у Нишу испред одељења суда у Нишу, Драгана Бољевић члан Управног одбора и Соња Бркић, судија Врховног суда Србије, која је као члан Управног одбора, такође изразила незадовољство његовим радом. Дискусије су подржали и Зоран Витковић, судија Општинског суда у Гњилану, са предлогом да се судије са Косова и Метохије укључе у рад судова, Бранислава Горавица, судија Вишег трговинског суда и Војкан Симић, председник Првог општинског суда у Београду, са предлогом више закључака.

По завршеној дискусији Скупштина је једногласно донела следеће закључке:

УСВОЈЕНИ ЗАКЉУЧЦИ

- Прихвата се Извештај о раду Друштва, и извештај Надзорног одбора у 2004. години;
- Обавезује се председник Управног одбора, да будуће подноси извештај о раду Управног одбора, који ће Скупштина Друштва судија разматрати.
- Обавезује се Управни одбор, да у оквиру својих дела, изврши анализу и припреми измене Статута Друштва судија, везано за одредбе којима се регулише избор, састав и број чланова Управног одбора.
- Да Управни одбор на следећој седници озбиљно анализира све критике које су упућене на његов рад, и да о резултатима те анализе, односно закључцима, обавести одељења Друштва судија, у року од месец дана.
- Да се упути допис Влади Републике Србије, Министарству правде и Министарству финансија, којим се захтева, да се решавање питања личног

дохотка или примања носилаца правосудних функција, врши по важећем Закону о судијама, као и да се обезбеде средства и услови за рад судских тела Високог савета правосуђа, Великог персоналног већа, и Надзорног одбора.

- Да се упуту допис судским телима, Високом савету правосуђа, Великом персоналном већу и Надзорном одбору, да поштују критеријуме које су усвојили у свом раду и одлучивању.

- Да се упуту захтев Влади Републике Србије, да у састав Комисије за реформу правосуђа, уврсти и представнике Друштва судија Србије и Удружења тужилаца Србије.

- Да се упуту допис Влади Републике Србије, Министарству финансија и Министарству правде, да хитно побољша решавање стамбених проблема носиоца судијске функције и радника правосуђа.

- Да се упуту допис Влади Републике Србије, да се у будућим уставним изменама и реформама, донесе Одлука о издвајању судског буџета и формирању независности судског буџета.

- Да Друштво иницира преко Врховног суда Србије, да судије са Косова и Метохије, буду упућени на рад у поједине судове у периоду од једне године.

- Да портпароли Друштва судија, посебно организују конференцију заштампу у што краћем року, на којој ће обавестити јавност о раду и о закључцима ове Скупштине.

У даљем току рада, Скупштина је једногласно усвојила оријентациони план Друштва судија Србије за 2005. годину, као и измене Статута Друштва, који се односе на образовање Етичког савета, а који био функционисао уместо Суда части, а није прихваћен предлог да председници одељења немогу бити чланови Управног одбора, већ да ће тај предлог бити предмет анализе и разматрања Управног одбора за припрему измене Статута Друштва.

На крају, Скупштина је разматрала, можда и најзначајнију тачку дневног реда о улози Друштва судија у реформи судства. Судија Омер Хаџиомеровић, члан Управног одбора, изнео је презентацију „основа стратегије реформе судства“, а која је објављена у Билтену Друштва судија Србије у децембру 2004. године, након чега је председавајућа Скупштине, позвала све заинтересоване да учествују на округлом столу, који организује Друштво судија Србије и АВА-СЕЕЛ на тему „Основе стратегије реформе судства“.

Читаоци Информатора, чланови Друштва, али и сви други који су искрено заинтересовани за успешан рад Друштва у 2005. години, за успостављање независног и самосталног положаја судије и судства, биће месечно извештавани о реализацији закључака ове Скупштине, као и задатака из усвојеног Плана рада Друштва за 2005. годину.

Миливоје Иконић,
судија Трговинског суда у Београду

ОСНОВИ РЕ

Очекујући доношење новог Устава Републике Србије¹⁾, Друштво судија Србије је током 2004. године у сарадњи са АВА СЕЕЛ и ОЕССЕ реализовало пројекат „Уставно утемељење независности судства“. Комисија за уставна питања Друштва полазећи од Европске повеље о Закону о судијама, Препоруке бр. Р(94) 12 КОМИТЕТА МИНИСТАРА САВЕТА ЕВРОПЕ држава чланица о независности судства, ефикасности и улози судија²⁾, постојећег Устава, уставних решења земаља у окружењу (бивших република бивше СФРЈ) и појединих земаља чланица ЕУ, после округлих столова одржаних у седиштима четири будућа апелациона суда, на којима су, поред судија, учешће у раду узели и представници домаће и стране стручне јавности, донела је

„Предлог Друштва за уставно утемељење независности и положаја судства у Србији“.

Користећи резултате овог Пројекта, а сматрајући да до сада две предложене стратегије реформе правосуђа које су урадиле прошла и садашња Влада, на свеобухватан начин не дају полазне основе за решење свих проблема којима је наше судство оптерећено, Друштво је, анализирајући узроке проблема, крајем 2004. године понудило своју визију реформе кроз „Основе стратегије реформе судства“.³⁾

На редовној годишњој Скупштини Друштва, одржаној 22.01.2005. године, Основи стратегије су усвојени једногласно, а шира домаћа и инострана стручна јавност су упознати са предложеном реформом на округлом столу, одржаном 25.01.2005. године у Београду.

На округлом столу Основи стратегије реформе судства учествовали су:

Омер Хаџиомеровић, судија Округлног суда у Београду, Драгана Бољевић, судија Округлног суда у Београду и Милош Милошевић судија IV Општинског суда у Београду су на округлом столу

1) Према члану 19 Закона о спровођењу Уставне Повеље државе чланице су дужне да своје Уставе, законе и друге прописе ускладе са Уставном повељом Државне заједнице Србија и Црна Гора, ратификованим међународним уговорима и законима Државне заједнице.

2) Текст Европске Повеље и Препоруке Комитета Министара објављени су у „Информатору“ Друштва судија, ванредни број 1 за 2004. годину, стр. 22 до 27.

3) „Основе стратегије реформе судства“ објављени су у „Билтену“ Друштва за децембар месец 2004. године.

СТРАТЕГИЈЕ ФОРМЕ СУДСТВА

представили документ Друштва „Основи Стратегије реформе судства“, који је резултат дуготрајне темељне анализе стања у правосудју. На основу овог документа Друштво је израдило свој План рада за 2005. годину који је такође представљен. На округлом столу су узели учешће: Предраг Марковић, Председник Скупштине РС, Гордана Пуалић, Заменик министра правде РС, Сеад Спаховић, Републички јавни правобранилац, Јанко Лазаревић, в.д. председника Врховног суда Србије, представници OEBS-а: Folkert Milch, Милица Мудрић, Крсто Перовић, представници Савета Европе: Нађа Ђук и Силвија Пановић-Ђурић, представник Европске агенције за реконструкцију (EAR), Peter Vach, представници CIDA David Foxall и Татијана Павловић Крижанић, представник USAID-CCASA Booz Allen Hamilton, Milo Stevanovich, представник National Center for State Courts (NCSC) David Sabin Anderson, представник UNDP-а Mato Mayer, представници ABA CEELI Robert Lochary и Благо Недић, представници Фонда за отворено друштво Јадранка Јелинчић и Михајло Чолак представници ГТЗ-а Томас Мауер и Милош Балтић, представник Амбасаде Републике Француске Michel Togna-Prat, представник THALES-а Marie Francois Verdun, представници Данског института за људска права Thomas Trier Hansen и Марија Комадина, представник DFID-а Марија Трифуновић и Лабуд Раж-

натовић, представник SIDA Снежана Ненадовић. На округлом столу су учествовали и Душан Протић испред Правосудног Центра, Владимир Шешлија и Марко Богдановић испред Адвокатске коморе Србије, Слободан Бељански испред Адвокатске коморе Војводине, Војислав Недић и Бранислав Глогоњац испред Адвокатске коморе Београда, Радован Лазић испред Удружења тужилаца Србије, и Милена Саватић и Неда Антонић судије Врховног суда Србије, Звездана Лутовац Округлног суда у Београду, Слободан Надрљански председник Округлног суда у Новом Саду, Миролуб Томић председник Округлног суда у Крагујевцу, Снежана Валентић и Тања Матковић Стефановић судије Трговинског суда у Београду, Војкан Симић председник I Општинског суда у Београду, Горгана Михајловић председник II Општинског суда у Београду, Весна Јанковић, Марина Џелетовић, Зорица Марковић, Иван Илић, Наташа Милутиновић и Предраг Васић судије III Општинског суда у Београду, Верица Ђукић Михалчић председник IV Општинског суда у Београду, Милица Поповић Ђуричковић председник V Општинског суда у Београду, Драгослава Табаков Тошић судија Округлног суда у Зрењанину, Драгана Сретовић председник Општинског суда у Краљеву, Нада Зрилић и Љиљана Анђелић судије Општинског суда у Чачку, Рената Павешковић, Славица Павловић и Снежана Добрић судије Оп-

штинског суда у Великој Плани. Округлом столу присуствовали су и представници следећих медијских кућа: Политика, Радио Београд, ТВ Студио Б, Данас, Радио Слободна Европа, БЕТА, ФОНЕТ, ТАНЈУГ, Вечерње новости, РТВ Б92. Округли сто организован је уз финансијску помоћ АВА СЕЕЛ.

Циљеви реформе дефинисани су као општи и специфични.

Општи циљ је владавина права, кроз делотворну заштиту слобода и права у демократском друштву, чији је гарант непристрасно, стручно, ефикасно и одговорно судство.

Специфични циљеви, без којих се општи циљ не може реализовати, су дефинисани као: независно и непристрасно судство, дисциплинска одговорност судија, унутрашње уређење судова, људски ресурси, просторни и технички услови рада, судски буџет, убрзање и појефтинијење судских поступака и унапређење односа са јавношћу.

Поред Уставом прокламованог начела једнакости сва три облика власти, независност судства остварује се, пре свега, кроз судску самоуправу, која се према важећем сету правосудних закона остварује кроз Високи правосудни савет, Велико персонално веће и Надзорни одбор. Високи савет предлаже кандидате за избор и унапређење судија, док се друга два тела баве питањима разрешења судија. Основи стратегије предлажу да се уместо ова три тела устроји једно, које би се звало Судски савет, а у коме би половину чланова чиниле судије изабране непосредно од стране својих колега, водећи рачуна о најширој заступљености свих судија. Поред избора и разрешења судија, ово тело би се бавило свим питањима из надлежности судске самоуправе (избор приправника, обука свих запослених, дисциплинска одговорност, имунитет и др.). Да би ово тело могло успешно да ради, предлог је да се чланови из редова судија, током трајања мандата, или ослободе редовних радних активности, или да се њихове активности смање. Имајући у виду важност одлука које ово тело треба да доноси, као и обим посла, потребно је формирати стручне службе које би прикупљале и припремале податке и материјал неопходан за успешан рад овог тела. Како досадашња методологија оцене успешности рада судија не задовољава европске стандарде, један од битних предуслова за рад овог тела је хитно доношење и јавно објављивање нових мерила за оцену успешности рада.

Свесно да независно судство не значи и неодговорно судство, Друштво судија у складу са Европском повељом и Препоруком Комитета Министара је у Основама стратегије предложило да се по први пут уведе и дисциплинска одговорност судија. Важећи Устав као санкцију за несавестан и нестручан рад у члану 101 прописује разрешење судија. Како се ради о најтежој мери, Основи стратегије предлажу увођење дисциплинске одговорности кроз дисциплински поступак који би био прописан Законом, а у складу са Уставом. Стога је нужно јасно дефинисати и прописати шта се сматра

дисциплинским преступом, основ дисциплинске одговорности, врсте санкција и њихову пропорционалност тежини преступа, као и право судије на делотворну заштиту у овом поступку, кроз расправно начело и право на одбрану и употребу правног лека.

Ефикасност судства не може се остварити без континуираног стручног усавршавања свих запослених, почев од техничког особља, преко приправника и судијских помоћника, до самих судија. Основи стратегије садрже предлог да се обука не односи само на уско стручно усавршавање, већ и на области које се односе на познавање информационе технологије, страних језика и других сфера које су у вези са радом суда. Обука би се спроводила кроз Правосудни центар, чија би се независност од других грана власти обезбедила финансирањем из судског буџета, као и саставом Управног одбора, чију би већину чланова чиниле судије.

Остали специфични циљеви, као што су сталност судијске функције, судски буџет, доношење процесних закона којима се убрзава судски поступак, увођење јединственог информационог система у све правосудне органе, непосредан приступ информацијама и јавност у раду судова, такође су саставни део Стратегије, без чије реализације се не може остварити успешна реформа.

Циљеви реформе судства предложени од стране Друштва судија, као струковне организације и Министарства правде су идентични, те је стога неопходна тешња сарадња у реализацији ових циљева.

Зорана Делибашић,
судија Округног суда у Београду

СРЕТЕЊСКИ УСТАВ

Одломак из дела „Наше уставно питање у XIX веку“ Слободана Јовановића¹⁾

„ПОЛИТИЧКЕ И ПРАВНЕ РАСПРАВЕ“

Књига прва

„НАШЕ УСТАВНО ПИТАЊЕ У XIX ВЕКУ“

I

Као свугде, тако и код нас, уставно се питање јавило тек пошто је створена владалачка власт, коју је требало уставом ограничити. Стварање владалачке власти почело је још са Карађорђем, а завршено је тек 1830. кад је Милош Обреновић признат од Порте за наследног српског кнеза. Милош је био у нас творац владалачке власти.

Карађорђеви покушаји били су врло близу успеха, али катастрофа од 1813. спречила је у последњем часу „врховног војвода“ да се начини владаоцем. Сметње које је Карађорђе имао да савлађује, лежале су у нахијском карактеру првог устанка. Кад је 1804. устанак почео, ниједан од народних старешина није био чувен и ван свог краја, у целој земљи, и ниједан није био у стању подићи на оружје цео народ. У недостатку општег народног вођа, свака је нахија пошла за својим засебним вођама. Вук тврди да ни Карађорђе, испрва, није био ништа више него вођ своје нахије, признат за старешину само од „шумадијских четобања“. Успех устанака захтевао је јединство војне управе, с једним врховним вођем над целом побуњеничком армијом; Карађорђе је убрзо постао тај вођ, али његово старешинство било је само војног а не и политичког карактера. Прави господар био је он само у својој Шумадији; ван ње, како у западној тако и у источној Србији, његова политичка власт није се признавала. Тамошње велике војводе нису пристајале да се сва политичка власт усредсреди у рукама једног човека; они су хтели да свака нахија има свог засебног старешину, а над нахијским старешинама да буде један савет састављен од нахијских изабраника. Ма и несвесно, они су тежили да начине од Србије савез нахија, са колегијалном републиканском владом. Карађорђе је успео да сломи отпор великих војвода. Пред крај устанка, он укида велика војводства, разбија их на мање војне јединице, чије су старешине тако слабе да се не могу одупирати његовој власти. Раније, он је био један велики војвода поред других великих војвода, признат за „врховног војвода“ само у војним стварима. Сада, он је био једини велики војвода међу мноштвом ситних војних старешина, који су га у свему слушали као свога господара. „Правителствујушчи совет“, замишљен испрва као скуп нахијских изабраника који ће ограничавати Карађорђа, постао је сада Карађорђева канцеларија; његови чланови,

Слободан Јовановић (1869-1958) био је једна од водећих личности у Србији почетком XX века. Професор Универзитета, правник и историчар, објавио је више књига из историје и теорије државе и уставног права.

Прослављајући по четврти пут ове године Сретење као Дан Државности²⁾, очекујући доношење новог Устава Републике Србије, редакција „Информатора“ Друштва Судија Србије одлучило је да чланове Друштва подсети на дело нашег великог правника и историчара Слободана Јовановића, творца „Београдског стила“. За стручну јавност његова дела су од великог значаја и због стила писања, који је кристално јасан, прецизан, у ком је постигнут пун склад између научних тежњи и књижевних склоности.

У XIX веку донето је више Устава у Књажевину Србији, али је, Сретењски Устав, као први, инспирисан идејама Француске Буржоаске Револуције, свакако најзначајнији. Стога је редакција одлучила да објави одломак из дела „Наше уставно питање у XIX веку“, поглавље један и два, у коме су приказани историјски услови у којима је Устав донет, као и анализа, са аспекта уставног права и теорије државе, самог Устава. Чланови редакције се нису бавили стручном анализом објављеног дела, јер је циљ да пре свега стручну јавност, а посебно чланове друштва, упозна са радом овог писца, у нади да ће пробудити њихову пажњу и заинтересовати их за његова друга дела: „Уставобранитељи“, „Вођи француске револуције“, „Влада Милоша Обреновића“, „Влада Александра Обреновића“, „Политичке и правне расправе“ и др.

1) Књига **Политичке и правне расправе I-III**, издавачи БИГЗ, Ју-гославјарублик и Српска Књижевна Задруга, Београд 1990. год.

2) Законом о државним и другим празницима у Републици Србији (Сл. гласник РС. 43/01) чл. 1 прописано је да се као Дан Државности у Србији празнује 15. фебруара Сретење, у спомен на дан када је на збору у Орашцу 1804. године дигнут Први српски устанак и на дан када је у Крагујевцу 1835. године издат и заклетвом потврђен први Устав Књажевине Србије.

постављени од Карађорђа уместо да буду изабрани од нахија, нису били ништа друго него „пепечитељи“, – тј. министри „врховног вожда“. Истина, врховна политичка власт припадала је формално Савету; Карађорђе је био само његов председник, – али, да се није десила катастрофа од 1813, Карађорђе би се јамачно издвојио из Савета и узео титулу кнеза.

Имајући као и Карађорђе да се бори с осталим народним старешинама, Милош је ипак био у бољем положају од Карађорђа. Други устанак завршен је српско-турским примирјем, које се оснивало на усменом споразуму између Милоша и султановог везира, Маршали Али паше, – управо, на лично поверењу које су та два човека уливала један другоме. Милош је јамчио везиру да ће раја бити мирна; у накнаду за то, везир је допустио да непосредна управа над рајом пређе на народне старешине, а царским властима да остане само врховни надзор. Пошто је обећао Турцима да ће умирити земљу, Милош је имао уза се Маршалију са свим његовим ауторитетом. Верујући у његову лојалност, Маршалија је налазио рачуна да га подржава против осталих народних старешина, – и тако је Милош успео да уклони испред себе најопасније такмаце, и да се уздигне изнад свих других кнезова као „врховни кнез“.

Али, с другог једног гледишта, Милош је био у много горем положају од Карађорђа. Карађорђе је био очистио земљу од Турака, и после тога остало је само да се реши питање између њега и великих војвода. Милош, међутим, био се погодио с Маршалијом да Турци остану и даље у земљи као врховна власт. Док је Карађорђе имао да натура своје старешинство осталим војводама, Милош је имао да постепено отима врховну власт од турског паше у Београду. Сва се његова политика састојала у томе, да врховну власт пренесе на себе, и да у београдском пашалуку он сам постане једна врста народног паше. Најзад, београдском паши остала је само титула; стварни господар био је Милош, – и кад је 1830. султан признао Милоша за наследнога кнеза Србије, он је дао легални вид једном стању ствари које је већ постојало.

II

Султанов берат затекао је Милоша као неограниченог господара Србије: стварајући своју владалачку власт на место старе пашинске власти, он ју је начинио деспотском као што је и пашинска власт била. Он није био везан законима, јер у то време писаних закона није било. У начелу, судска се власт одвајала од извршне, и свугда поред нахијских старешина постојале су засебне судске колегије; али ова деоба судске власти и извршне није вредила и за кнеза. Он је и даље упућивао судове како да суде; прегледао њихове пресуде; шта више, и сам изрицао правду. Централна управа није била подељена на разна министарства, него су се сви послови прикупљали у једну, кнежеву канцела-

рију, што значи да је кнез управљао непосредно а не преко министара. Једино ограничење за кнеза била је Народна скупштина, која се састојала два пута годишње ради распореда пореза по нахијама (од тог су се пореза покривали трошкови и турских и народних власти). Али ни ово ограничење није било од велике практичне вредности. Народна скупштина није се састојала од слободно изабраних посланика, већ од нахијских и кнежинских старешина, који су зависили од кнеза, јер их је он постављао. Што је главно, Милош је био узео на себе прикупљање царинских прихода, закупио превозе и царине, скоро монополисао извозну трговину, – речју, створио себи јаке финансијске изворе и без Скупштине. У његово време Скупштина је више личила на један велики порески одбор, него на једно политичко тело које дели власт с кнезом.

Овакво стање ствари трпело се све до 1830. Све дотле Србија је била један пашалук као сваки други, с турским системом управе. Сва је добит била у томе што по турском начину нису управљале турске већ народне старешине. Али после хатишерифа од 1830. којим је Порта признала Србији право на самосталну унутрашњу управу, питање се морало поставити да ли ће се турски систем управе, који је у ствари значио апсолутизам Милошев, и у будуће задржати.

Као противници Милошевог апсолутизма јављају се, прво, руска дипломатија, па онда народне старешине, који постепено повлаче за собом и сељачку масу.

Овде би било сувишно говорити о разлозима због којих руска дипломатија није трпела Милошев апсолутизам. Довољно је поменути да су на њено настојавање унете у хатишериф од 1830. и ове две одредбе: (1) да кнез управља у договору са једним Саветом народних старешина; (2) да ће те старешине бити у својим достојанствима непокретни. Те исте, 1830. године, дакле кад је довршено стварање Милошеве владалачке власти, бачена је и прва клица уставног питања.

Руску идеју о Савету народне су старешине одмах прихватили. Не треба мислити да су те старешине били војводе из првог и другог устанка, познати и чувени у народу као и сам Милош, и по томе његови природни такмаци. С такмацима те врсте Милош је, углавном, свршио рачуне до 1817. Народне старешине који 1830. траже Савет, јесу људи који су се подигли у Милошевој служби, почињући као његове буљубаше, писари, татари, ортаци итд. То су старешине које доводе своје старешинство тек код Милоша, – скорашња господа његове владавине, његова могла би се рећи камарила. Апсолутизам Милошев под којим су се подигли, почео им је бивати тежак кад су се једном подигли. Кнез им је дао, истина, велика звања и почести, пустио их да захвате многе земље и створе себи велика имања; али сва та њихова власт, част, богатство постајало је без довољно правна основа. У оскудици закона, кнез је био неограничени господар свих

државних звања; давао их и одузимао по својој вољи, премештао са вишег звања на ниже итд. Његови љубимци нису се осећали ни мало сигурни на својим високим положајима, јер су сваког часа могли бити деградовани или отпуштени. Исто тако, нису били сигурни ни са својим имањем, јер на ту земљу коју су притисли више или мање силом своје власти, нису имали никакве тапије. Најзад, као врховни судија у земљи, кнез је могао своје љубимце, ако би у немилост пали, осудити на телесну казну, бацити у кврге, протерати из земље. Народне старешине осећали су тим јаче ову несигурност, што је Милош био човек несталан, ћудљив, напранит, из чије се милости врло лако падало у немилост. Народне старешине покретала је потреба правне сигурности. Свој повлашћени положај који су добили по кнежевој милости, хтели су поставити на правну основу, и начинити независним од кнежеве воље. Један савет с непокретним члановима тачно је одговарао њиховим личним потребама: као непокретни саветници, они су били у свом достајанству неповредни и за самога кнеза.

Што се тиче селјачке масе, ту је постојало незадовољство не толико против Милоша колико против извесних остатака феудалног режима из турског времена. Сељак није имао потпуну привредну слободу; осећао се још једнако зависан човек, везан за земљу, господарима којима мора да робује. Он је тражио укидање кулука и слободу трговине. Кулук је јако притискивао сељака; кулучило се не само за „опште-народну ползу“ и Кнезу лично, него више или мање свима јавним службеницима од реда: капетанима и коџабашама, члановима суда и кметовима, свештеницима и калуђерима. Сељаку је, доиста, могло изгледати да није слободан човек већ слуга и измеђар својих старешина. Слобода трговине није постојала. Извозну трговину били су монополисали кнез и народне старешине. О унутрашњој трговини владало је мишљење да је то посао за варошане, организоване у еснафима, а не за сељаке: сељаково је да рали земљу а не да тргује. Отуда низ мера којима се сељак одбија од трговине. На пр. забрана сеоских дућана, натеривање сељака да продаје само на крупно итд. Ако је кулук изазивао код њега осећање да робује својим старешинама, ове мере против слободе трговине изазивале су код њега осећање да робује варошким дућанцијама. Слобода коју је он тражио тридесетих година, није била слобода политичка већ слобода привредна.

Народним старешинама који су се подигли против Милоша, није било до сељака и његовог добра. Међу њима је било људи који су предлагали да се Србија подели на спахилуке, и да се привредна зависност сељака још већма појача. Али кад се једном отворила борба између њих и Милоша, старешине су гледали да пошто пото привуку сељака на своју страну. Из тог узрока обећавали су му све што је тражио, а на првом месту привредну слободу с укидањем кулука и свих ограничења

слободе трговине. Том демагошком политиком они су привукли народ на своју страну и обрнули га против Милоша.

Милошу је било морално немогућно да се погоди са народним старешинама. Апсолутном владоу у опште је тешко преобразити се у уставног; Милошу је то било тим теже што су народне старешине били људи које је он створио и подигао. Он је гледао на њих мало боље него на своје ћирице и пандуре. Допустити да они његову власт ограниче, за њега је значило унизити се и изгубити свако достајанство.

Он се, дакле, чинио невешт одредбама хатишерифа од 1830 о Савету. Тако је трајало све до Милетине буне, у јануару 1835. Тада долазе у Крагујевац неке најважније старешине с више хиљада људи да траже од кнеза Устав. Ова иначе мирна представка толико личи на почетак буне, да Милош одмах идућег месеца издаје тзв. Сретењски устав. Писац тог нашег првог Устава био је Димитрије Давидовић, велики љубитељ француских конституција. Од француских конституција он је узео спољашњи облик, што се нарочито види по глави о „опште народним правима Србина“, која својом редакцијом опомиње на француске декларације о правима човека и грађанина. Иначе Сретењски устав оснивао се на хатишерифу од 1830. Тим Уставом био је установљен један Савет народних старешина, на који су пренете готово све кнежеве атрибуције. Савет је био законодавно тело, и израђивао законодавне пројекте којима је кнез, како изгледа, могао само два пута одрећи потврду (суспензивно вето). Савет је био и врховна управна власт: министри су се узимали искључиво из реда саветника; министарства су се сматрала као саветски одсеци; чиновници су се постављали по предлогу Савета и стајали под његовом дисциплинском влашћу. Најзад, једно одељење саветско дејствовало је као суд трџег и највишег степена. Савет је сједињавао у себи све три власти, не остављајући скоро ништа кнезу.

У Сретењском уставу непокретност саветника није се помињала изречно, али се из појединих његових чланова дало извести, да саветник може бити лишен звања само због какве кривице, коју је врх свега требало доказати пред Саветом.

Поред кнеза и Савета задржана је и Народна скупштина. Састављена од сто народом изабраних депутата, она се састајала сваке године да решава о данку, пошто се сваки данак одређивао „само за једну годину дана“. Њој се подносио годишњи рачун о државним приходима и расходима, и без њеног се одобрења земља није могла задужити. Као год раније Кнез, тако је сада Савет налазио извесног ограничења само код Народне скупштине, без које није могао ништа решавати о данку. Најзад, сваки други кулук осем за „опште народну ползу“ био је укинут, а народне старешине спречене у монополисању извозне трговине тиме што је трговање забрањено чиновницима.

Издан фебруара, овај Устав обустављен је већ марта. Против њега су протестовале Турска, Русија, Аустрија. Те су се Силе биле узбуниле због његовог облика, позајмљеног од француских конституција. Никола I у Русији и Метерних у Аустрији, – о Турској и да се не говори, – били су заклетни противници француског конституционализма. Русија нам је објаснила да она не жели за нас устав у европском смислу, устав који говори о народним правима, о народној скупштини итд., него жели само један „регуламент“, којим би „внутрена организација“, тј. управна власт, била регулисана, и какав је потребан у неуставној држави као и уставној. Овај протест Сила добро је дошао Милошу да се кратким путем ослободи једног устава на који је пристао само за невољу да би утишао једну буну у зачетку.

Ипак, да би задовољио Русију бар *pro forma*, Милош издаје у јулу 1835 један закон о устројству Савета, али тај Савет чији чланови нису били непокретни, и који је Милош попунио својим поузданим људима, није имао ни моћи ни воље да ограничи кнеза. По свему изгледа, то је била само једна канцеларија за регистровање кнежевих аката.

Међутим, Русија није престајала тражити да се изврши одредба хатишерифа од 1830. о непокретним саветницима. Због њеног непрестаног позивања на хатишериф од 1830. Милошу није остало ништа друго но да се обрати на Порту, која је хатишериф издала. Његов је план био да је наведе да потврди један пројект Устава који је он био спремио, и у коме није било ни помена о саветничкој непокретности. Из тога би се после дало извести да је Порта, посредним путем, опозвала одредбу хатишерифа од 1830 о непокретним саветницима. Али овај план покварила је руска дипломатија. На њено наваљивање, Порта је унела у Милошев пројект баш ту одредбу из хатишерифа за коју је Милош желео да буде укинута, – и тек тако промењени пројект потврдила је у облику једног новог хатишерифа.

Тако је постао Устав од 1838, познат под именом „Турског устава“. Народне старешине, којима је, у целом уставном питању, било стало само до непокретног саветништва, примили су одушевљено „Турски устав“. У будуће нису се називали друкчије него „уставобранитељима“. Што се тиче Милоша, он је сматрао Устав од 1838. као свој лични пораз и срамоту, и кад није успео да га обори помоћу војске, он је одступио с престола. Династијска криза која је за тим настала, и која се завршила 1842. избором Александра Карађорђевића за кнеза, значила је потпун успех уставобранитеља, јер нови кнез, који је њима дуговао свој долазак на престо, био је вољан да се да ограничити њиховим Уставом, на шта Милош, који њима није дуговао ништа а коме су они дуговали све, није хтео пристати.

Зорана Делибашић
судија Округног суда у Београду

О УДРУЖЕЊУ ЗАМЕНИКА ЈА

Настанак

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца (УТС) основано је крајем 2001. године са оновним мотивом општег побољшања положаја јавних тужилаца и заменика, не само у стручном погледу, већ и у погледу материјалног положаја и улова рада. Поред тужилаца и заменика, чланови могу бити и тужилачки помоћници и приправници.

У јесен 2001. године, Влада Републике Србије, почела је рад на припреми доношења правосудних закона. Како би тужилаштво уопште учествовало у томе, у најкраћем року је одржана Оснивачка скупштина дана 17. 11. 2001. године у Београду. На Скупштини је изабран Извршни одбор и други органи Удружења, а за првог председника Скупштине изабран је Душан Симић, тада заменик јавног тужиоца у Четвртог општинском тужилаштву у Београду.

Прве активности УТС

Чим је основано, Удружење је активно сарађивало са Владом Републике Србије и Друштвом судија Србије на припреми нових правосудних закона. Тако је и припремљен предлог који је требао отићи у Скупштину на усвајање. Међутим, приликом доношења нових правосудних закона, па и новог Закона о јавном тужилаштву 2001. године, због политичке нагодбе уместо припремљеног предлога, усвајају се правосудни закони о којима није вођена јавна расправа и који нису прошли стручну проверу и оцену. Тако је цело јавно тужилаштво постало подређено министру правде, а положај заменика тужилаца је постао неповољнији него раније, а неповољнији и у односу на судије. Удружење је раговало предлогом за измене и допуне закона и притиском на Скупштину и Владу. Уз подршку Савета Европе, прихваћена је већина предлога Удружења тако да је, после измена закона, статусни и материјални положај заменика битно поправљен, али је подређеност тужилаштва министру правде и даље остала.

Две године пре оснивања Удружења у Републици Србији није било изабраног Републичког јавног тужиоца. Иако Удружење није имало законски основ за предлагање кандидата, ипак је направило такав предлог и упутило га Народној Скупштини Републике Србије, Влади Републике Србије и политичким странкама.

ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА И ВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

Труд је дао резултате, јер је, по спроведеном законском поступку, изабран Републички јавни тужилац, кога је практично предложило Удружење.

Одмах се почело са радом и на едукацији тужилаца и заменика. У сарадњи са OEBS-ом, немачком владом и Правосудним центром, организовани су панели и семинари са темом новог Законика о кривичном поступку, првенствено о новој улози државног (јавног) тужиоца.

Ванредно стање

Иако је почетак био добар и охрабрујући, у пролеће 2003. године, после убиства Председника Владе др Зорана Ђинђића, у ванредном стању, Народна Скупштина усваја измене и допуне Закона о јавном тужилаштву, које у потпуности подређују тужилаштво министру правде и издвајају тужилаштво из правосудног система. Избор јавних тужилаца сада Народној Скупштини предлаже Влада, а заменике јавних тужилаца Влада именује на предлог министра правде.

Синиша Симић, Републички јавни тужилац и Раде Терзић, Окружни јавни тужилац у Београду подносе оставке (обојица су чланови Извршног одбора, а одласком из јавног тужилаштва аутоматски престаје и чланство у Удружењу) па Извршни одбор остаје без кворума. Ипак преостали чланови Извршног одбора организују састанак са председницима Одељења, са кога излази саопштење за јавност у којем се протестује због усвојених измена закона и траже хитне промене ка поправљању положаја тужилаца и заменика и тужилачке организације уопште.

Убрзо Удружење пада у још већу кризу јер остаје и без Председника Скупштине пошто Душан Симић није реизабран за заменика јавног тужиоца. Тако и престају готово све активности Удружења, па преостали чланови Управе заказују Другу Скупштину за септембар 2003. године.

Нове управе, стари проблеми

На Другој Скупштини се бирају нови чланови Извршног одбора, а за новог Председника Скупштине је изабран Богдан Станковић, заменик Тужиоца за ратне злочине. Активности поново оживљавају. Интензивно се ради на побољшању уставног и законског положаја, а креће се и са новим пројектима едукације. У циљу бољег информисања чланства креира се веб сајт www.uts.org, а покреће се и информатор Удружења „Тужилачка реч“.

У марту 2004. године, Народна Скупштина усваја измене и допуне Закона о јавном тужилаштву. Иако се поново враћа Високи савет правосуђа у поступак избора и јавних тужилаца и заменика, тужиоци су у њему мањина па и даље не могу да утичу на предлагање нових кадрова, а тужилаштво остаје подређено министру правде. Прописује се и реизбор свих заменика који су први пут именовани или напредовали по претходном закону. Тако у јулу 2004. године не долази до реизбора многих заменика који, по оцени колега и стручне јавности, у сваком погледу заслужују да остану на својим функцијама у јавном тужилаштву. Извршни одбор реагује саопштењима за јавност и појединачним наступима чланова у медијима, а Председник Скупштине, у знак протеста, подноси оставку. Тако удружење по други пут, а за мање од годину дана остаје без Председника.

Извршни одбор наставља интензивно да ради на побољшању уставног и законског положаја. За своје предлоге и ставове добија подршку OEBS-а и Савета Европе, али извршна и законодавна власт то игноришу.

Припрема се и кодекс Тужилачке етике, који је усвојен у новембру 2004. године на Трећој Скупштини, када се за новог Председника бира Бранислава Вучковић, Општински јавни тужилац у Панчеву, а у рад Извршног одбора се укључују нови чланови. У 2005. години се наставља рад на започетим пројектима, а покрећу се и нови пројекат. Објављује се Приручник о улози тужилаца у кривичном поступку, за младе заменике тужилачке приправнике и помоћнике. Поново се успостављају контакти са Друштвом судија, а активна сарадња започиње на пројекту унапређивања капацитета Правосудног центра и побољшања материјалног положаја (плата) судија, тужилаца и заменика.

Очекивања

УТС очекује да се, уз подршку међународних али и домаћих организација, у првом реду Друштва судија, избори за такав уставни и законски положај јавног тужилаштва, у коме ће јавно тужилаштво бити не само самостално, већ и независно, а у оквиру судске власти. Очекујемо потпуно нову уставну концепцију јавног тужилаштва која ће недвосмислено издвојити јавно тужилаштво из извршне власти и пружити гаранције за самосталан, стручан и законит рад. То ће уједно бити и наш допринос изградњи новог, модерног, ефикасног и независног правосуђа у нашој земљи.

Радован Лазич, секретар УТС

ПОЗИВ НА САРАДЊУ...

Поштоване колеге,

позивамо вас да се укључите у наш рад на информисању чланова Друштва преко листа „Информатор“, тако што ћете нас обавештавати или писати о догађајима везаним за рад Друштва, његових одељења, комисија, секција, или уопште за функционисање и положај правосуђа. Будите наши сарадници на начин који вам највише одговара, како бисмо заједно утицали на бољи проток информација унутар наше организације, али и према нашем окружењу.

Уколико желите да вам се неко из наше стручне јавности обрати преко листа, ако имате неко питање на које вам можемо наћи одговор или једноставно желите да имате неформалну и једноставну комуникацију са нама, а преко нас са било којим структурним делом Друштва судија, пишите нам на адресу:

*Друштво судија Србије, Алексе Ненадовића 24/1, 11000 Београд
преко електронске адресе jaserbia@verat.net
или факса 011 344 35 05.*

Наши телефони су: 011 344 31 32, 344 31 33.

*С поштовањем,
РЕДАКЦИЈА*

Штампање овог броја финансијски су помогли
Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС)
и Фонд за отворено друштво

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Serbia and Montenegro

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

ИЗДАВАЧ
ДРУШТВО СУДИЈА СРБИЈЕ, Београд

УРЕДНИК
Милица Поповић-Ђуричковић

РЕДАКЦИЈА
Зорана Делибашић
Предраг Васић
Миљивоје Иконић

Графичко обликовање
Денис Викић

Штампа
Интерклима-графика

Тираж
1.500 примерака